

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Допущено до захисту
Завідувач кафедри:

Козак Ю. Г. _____

«_____» _____ 2017 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Міжнародна економіка»

за темою:

«Міжнародна конкурентоспроможність приморських регіонів України (на
прикладі Одеської області)»

Виконавець

студент 4 курсу 3 групи факультету міжнародної
економіки

Мороз В. Д.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник

Д. е. н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Козак Ю. Г.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2017

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ.....	5
1.1. Сутність поняття „міжнародна конкурентоспроможність регіону”	5
1.2. Специфіка міжнародної конкурентоспроможності приморських регіонів ...	13
1.3. Методика оцінки міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону	21
Висновки до Розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	28
2.1 Загальна характеристика зовнішньоекономічної діяльності Одеської області та її впливу на міжнародну конкурентоспроможність регіону	28
2.2 Аналіз конкурентних переваг та конкурентних недоліків Одеського регіону.	36
2.3 Оцінка міжнародної конкурентоспроможності Одеської області	42
Висновки до Розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ПОКРАЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	49
3.1 Шляхи покращення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області через вплив зовнішньоекономічної діяльності	49
3.2 Пропозиції щодо посилення конкурентних переваг Одеської області.	55
3.3. Пропозиції щодо нівелювання конкурентних недоліків Одеської області...	59
Висновки до Розділу 3	67
ВИСНОВКИ.....	70
Список використаних джерел	74

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку міжнародних економічних відносин важливе місце посідає проблема міжнародної конкурентоспроможності регіонів. В контексті цієї проблеми значна увага приділяється міжнародній конкурентоспроможності саме приморських регіонів.

У економіці майже усіх країн світу, в тому числі й в українській, значну роль відіграють приморські регіони. Це зумовлено вигідним транспортно-розподільчим положенням приморських регіонів. Саме через них формуються та здійснюються зовнішньоекономічні зв'язки між державами. Доступ до моря і торговельні зв'язки суттєво полегшують інтеграцію регіональних економік приморських регіонів у глобальну економіку, Проте ці умови роблять їх чутливими до глобальних впливів. Сьогодні однією з ключових тенденцій стає вихід приморських регіонів на глобальний рівень задоволення попиту на товари і послуги. Галузі спеціалізації регіонів поступово перетворюються на суб'єкти глобальної конкуренції.

Одеська область є найбільш розвинутим приморським регіоном в Україні.

В сучасних умовах руху у напрямку євроінтеграції цей приморський регіон може відіграти значну роль у виході українських товарів на європейські та інші іноземні ринки, що може покращити соціально-економічне становище не тільки Одеської області, а й України.

Все вищезазначене доводить необхідність шукати шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області. Проте для цього необхідна наявність певних умов, які і спричинять це підвищення.

Саме тому питання міжнародної конкурентоспроможності приморських регіонів України, зокрема Одеської області, є надзвичайно актуальним в наш час.

Мета дипломної роботи полягає у пошуку та узагальненні шляхів підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області

Завдання. Досягнення мети відбувається через виконання наступних завдань:

- Ознайомлення з теоретичними аспектами міжнародної конкурентоспроможності регіонів, зокрема приморських
- Аналіз зовнішньоекономічної діяльності регіона, умов конкурентоспроможності, конкурентних переваг та недоліків
- Виділення та узагальнення напрямів вирішення існуючих проблем щодо міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону
- Узагальнення пропозицій щодо покращення існуючих конкурентних переваг

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступає міжнародна конкурентоспроможність Одеської області у сучасних умовах

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні основи та організаційно-економічні рішення щодо розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону України.

Методологічною основою випускної роботи складають теоретичні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, в яких була розглянута міжнародна конкурентоспроможність регіонів та шляхи її підвищення. У роботі було використано наступні загальнонаукові та спеціальні методи: графічні методи аналізу, методи узагальнення та синтезу, статистичного аналізу, SWOT-аналіз.

Інформаційною основою дослідження виступають закони та інші нормативно-правові документи, монографічна та наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України та Адміністрації морських портів України.

ВИСНОВКИ

Міжнародна конкурентоспроможність регіону як елемент регіонального розвитку на сучасному етапі має надзвичай важливе значення.

У міжнародної конкурентоспроможності немає загальноприйнятого визначення. Деякі вчені розглядають її як окрему економічну категорію, інші вважають що міжнародна конкурентоспроможність – атрибут підприємств.

Найбільш узагальнене визначення міжнародної конкурентоспроможності регіонів є таке: міжнародна конкурентоспроможність регіонів - це здатність в умовах глобальної конкуренції на основі ефективного використання наявних традиційних і створення унікальних ресурсів локального розвитку стимулювати підвищення продуктивності виробництва та рівня життя місцевого населення і, відповідно, забезпечувати високий конкурентний статус у геоекономічному просторі в довгостроковій перспективі.

Особливе значення міжнародна конкурентоспроможність має саме для приморських регіонів, бо їх економічний розвиток напряду залежить від зовнішньоекономічної діяльності. Це зумовлює деякі специфічні особливості пов'язані з міжнародною конкурентоспроможністю саме приморських регіонів. Приморським регіонам як особливим полігонам транспортного освоєння притаманні наступні ознаки: приморське положення (далеко не будь-яка ділянка берегової зони є приморським регіоном); вони забезпечують участь країни в міжнародному поділі праці; є господарським плацдармом освоєння ресурсів шельфу; необхідною умовою їх розвитку є певний рівень інфраструктурної облаштованості; господарський фокус приморських регіонів, основою формування промислових комплексів майже у всіх випадках є порт; активність протікання специфічних фізико-географічних процесів особливо під впливом посилення антропогенного навантаження, що вимагає особливих природоохоронних і відбудовних підходів, більш суворих обмежень природопреобразующей діяльності; вони всі в більшою мірою стають полігоном розгортання рекреаційної діяльності.

На міжнародну конкурентоспроможності приморських регіонів, крім надання міжнародних морських транспортних послуг, також може впливати рівень їхньої залежності від міжнародної торгівлі товарами та інших видів послуг.

Враховуючи, що саме експортні позиції є ваговою складовою поточного рівня конкурентоспроможності, оцінка міжнародної конкурентоспроможності приморського регіону, умовно можна поділити на чотири етапи: 1) аналіз поточного стану експортної діяльності регіону, виявлення основних тенденцій розвитку; 2) аналіз взаємозв'язків між показниками експортної діяльності, рівнем інтегрованості регіону до світогосподарського простору та соціально-економічного розвитку регіону; 3) аналіз експортного потенціалу регіону;

Проведений аналіз зовнішньоекономічної діяльності не свідчить про стрімкий розвиток міжнародної конкурентоспроможності Одеської області. Особливої уваги потребує експортна діяльність як товарів так і послуг. Обсяги експорту за досліджуваний період мають тенденцію до скорочення, що негативно відображається на міжнародній конкурентоспроможності регіону. Варто відмітити той факт, що експорт як товарів так і послуг перевищує імпорт і це робить Одеську область експортоорієнтованою. Прямі іноземні інвестиції в Одеську область знаходяться на стадії повільного зростання, але потребується їх додаткове залучення для підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону.

На інвестиційну привабливість Одеського регіону впливає низка чинників, які в свою чергу поділяються на позитивні і негативні. Перші необхідно використовувати для залучення прямих іноземних інвестицій у регіон, а другі відповідно мінімізовувати та ліквідовувати для усунення перепон для надходження цих інвестицій

Проведена оцінка міжнародної конкурентоспроможності Одеської області свідчить про те, що в Одеській області присутні необхідні соціально-економічні

умови для того щоб зробити регіон конкурентоспроможним на міжнародних ринках

Одеська область має значний експортний потенціал і можливості для того щоб бути конкурентоспроможним в умовах глобальної економіки. Проте є ціла низка умов, які потребують додаткового розвитку і через які експортний потенціал Одеської області не реалізується належним чином. Позитивним моментом є те що обсяг основної статті експорту області – продукції рослинного походження, зростає. Однак зменшення експорту промислових товарів свідчить про недостатнє використання експортного потенціалу регіону, що негативно відображається на його міжнародній конкурентоспроможності. Ринок експорту послуг Одещини також скорочується, що негативно впливає на експортний потенціал регіону.

Більш детального вивчення потребує напрям державної підтримки місцевого експорту. Саме цей фактор може значно підвищити міжнародну конкурентоспроможність Одеської області.

Міжнародна конкурентоспроможність Одеського регіону знаходиться в тісному взаємозв'язку з його зовнішньоекономічною діяльністю. На обсяги зовнішньоекономічної діяльності, окрім виробничих потужностей підприємств області та підприємств, які реалізують свою продукцію через Одеський регіон, впливає ефективність перевезень морським транспортом. В Одеській області порти відіграють ключову роль у цих перевезеннях. Однак регіональні порти потребують удосконалення для того щоб підвищити міжнародну конкурентоспроможність регіону.

Підвищення ефективності діяльності портів – один з найважливіших напрямів збільшення обсягів експортно-імпоротної діяльності і відповідно міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону.

Одеський регіон, як найпотужніший приморський регіон України, має значну кількість конкурентних переваг, які були проаналізовані у другому розділі роботи. Проте ці конкурентні переваги не завжди використовуються належним

чином, а в деяких випадках на основі існуючих умов є можливість створення нових конкурентних переваг.

Пріоритетними напрямками у посиленні конкурентних переваг мають стати

- підвищення транзитно-транспортного потенціалу регіону через реалізацію інфраструктурних проектів, розвиток інтермодальних перевезень та логістики з метою скорочення витрат та часу на транспортування вантажів;

- інтенсифікація агропромислового комплексу, підсилення його експортної орієнтації, розширення виробництва овочів та фруктів, у тому числі на експорт;

- інтенсифікація зрошувального землеробства, впровадження нових технологій зрошення;

- Кластеризація економіки області

Одеському регіону, як регіону, що є частиною країни з транзитивною економікою, притаманні деякі проблеми та недоліки, які негативно впливають на міжнародну конкурентоспроможність.

Особливої уваги потребує недостатня діяльність по розвитку євро-регіону «Нижній Дунай». Розвиток цього регіону може стати рушієм підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеської області

Необхідно нівелювати зазначені у роботі недоліки. Можлива також мінімізація негативних чинників впливу на міжнародну конкурентоспроможність регіону, якщо їх неможливо ліквідувати на даному етапі регіонального розвитку або перетворення їх у позитивні чинники.

Список використаних джерел

1. Брикова І.В. – «Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону.». КНЕУ, 2007. Режим доступу - kneu.kiev.ua/data/upload/publication/main/ua/124/konkuren_regionu.doc
2. Головне управління статистики в Одеській області – Зовнішня торгівля товарами у 2014 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0215/21.doc>
3. Головне управління статистики в Одеській області – Зовнішня торгівля товарами у 2015 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0216/17.doc>
4. Головне управління статистики в Одеській області – Зовнішня торгівля товарами у 2016 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0217/17.pdf>
5. Головне управління статистики в Одеській області – Зовнішня торгівля послугами у 2014 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0215/22.doc>
6. Головне управління статистики в Одеській області – Зовнішня торгівля послугами у 2015 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0216/18.doc>
7. Головне управління статистики в Одеській області – Зовнішня торгівля послугами у 2016 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0217/18.pdf>
8. Головне управління статистики в Одеській області – Прямі інвестиції в Одеській області у 2014 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0215/28.doc>
9. Головне управління статистики в Одеській області – Прямі інвестиції в Одеській області у 2015 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0216/21.doc>

10. Головне управління статистики в Одеській області – Прямі інвестиції в Одеській області у 2016 році. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://od.ukrstat.gov.ua/expres/0317/31.pdf>
11. Дані про кількість підприємств Одеської області. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_reg/kp_reg_u/xls_u/kp_reg_u_2015.zip
12. Дані про кількість навчальних закладів Одеської області. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://osvita.odessa.gov.ua/info/osvtnya-merezha/>
13. Дані про ринок праці. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://www.od.ukrstat.gov.ua/stat_info/trud/trud4.htm
14. Єрмакова О. А. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: навчальний посібник / О. А. Єрмакова, Ю. Г. Козак. – Одеса: Фенікс, 2013. – 332 с.
15. Звіт конкурентоспроможності регіонів України, 2013. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://debaty.org/uploadfiles/reports/files/23_odeska_ukr.pdf
16. І.А. Педько, Н.А. Петрищенко – Одеський регіон як складова економіки України, 2015. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4642>
17. Козак Ю.Г., Sporek T., Molendowski E., Gribincea A., Лебедева С. Н., Shengelia T, Логвінова Н.С., Kozak A. , Припула Н.В., Осипов В.М., Aliabieva D., Кочевой М.М. Міжнародна торгівля: підручник. Видання 5-те, перероб. та доп. - Київ-Катовіце-Краков: Центр учбової літератури, 2015. - 272 с.
18. Ліпець Ю.Г., Пуляркин В.А., Шліхтер С.Б. – «Географія світового господарства: Навч. посібник для студентів.» - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. Режим доступу - <http://bibliograph.com.ua/geografia-2/130.htm>
19. Міжнародна торгівля. Навч. посіб. / За ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової – К. : ЦУЛ, 2009
20. Михайлюк О.Л., Сербіна Ю.В., Филипенко А.О - «Шляхи підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України» - Аналітична

- доповідь, Регіональний філіал НІСД у Одесі, 2013. Режим доступу - <http://od.niss.gov.ua/content/articles/files/searegion-dc5aa.pdf>
21. Мороз В. Д. – «Особливості міжнародної конкурентоспроможності одеського регіону»-Збірник наукових робіт за підсумками наукової конференції МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ. Випуск 7. Том 1. ФМЕ, Одеса: Атлант, 2017
 22. Назаров М.І – «Конкурентоспроможність регіону: суть та властивості». Режим доступу - <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2438>
 23. Плужников К.И. Транспортне експедирування. – М.: Росконсульт, 1999.-576 с.
 24. «Ринат Ахметов приостанавливает деятельность своих фондов». – [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://lb.ua/news/2014/01/14/251656_rinat_ahmetov_priostanavlivaet.html
 25. Соціально-економічне становище Одеської області за 2016 рік. – [Електронний ресурс] – Режим доступу - http://www.od.ukrstat.gov.ua/arh/smi/smi_12_2016.htm
 26. “World economic situation and prospects 2016” – UN, 2016 Режим доступу - http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp/wesp_current/2016wesp_full_en.pdf
 27. Уханова І., Бондаренко О. – Міжнародна конкурентоспроможність Одеського регіону – стан та перспективи підвищення) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN
 28. Горбаченко С. А. - Методичні засади формування конкурентних переваг морських портів Одеського регіону / С. А. Горбаченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2015. - № 1. - С. 131-138. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_1_16
 29. Котлубай А.М. Економіко-правові шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності українських портів / А. М. Котлубай. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://cyberleninka.ru/article/n/ekonomiko-pravovye-puti-povysheniya-urovnya-konkurentosposobnostiukrainskih-portov>

30. Лосевська О. Концесія в українських портах у світлі Закону України «Про морські порти України» / О.Лосевська, В. Лебедєв // Юридична газета. – 2012. – № 48. – С. 31–33.
31. Закон України «Про морські порти України» від 11. 08. 2013 р. № 4709-17– [Електронний ресурс] – – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4709-17>
32. Собкевич О. В. Аналітична записка: Інвестиційні механізми структурних трансформацій у транспортній галузі / О.В. Собкевич, О.Ю.Ємельянова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/995/>
33. Затулко А.В. Проблеми та перспективи розвитку морських портів України / А.В.Затулко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=170>
34. Єрмакова О.А. Перспективи створення транскордонного морського кластера в Чорноморському регіоні / О.А. Єрмакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econpr_2008_4_17.pdf
35. Студенніков І. – На шляху до Європи. Український досвід євро регіонів – [Електронний ресурс] – – Режим доступу: www.crs.org.ua/assets/files/evroregion.doc
36. Маслов Ю. – Єврорегіон «Нижній Дунай» – [Електронний ресурс] – - Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/uploads/documents/28902.pdf>
37. Общие объемы переработки грузов стивидорными компаниями в морских портах за январь 2016 года (факт) – [Електронний ресурс] –Режим доступу: <http://www.uspa.gov.ua/images/Perevalka/2016factnew.xls>